

Släkten Stenhammars krönika.

N:r 4.

(Lägg godhetsfullt märke till "Medlemsförteckningen" och utdrag ur protokoll).

Utgiven av "Släkten Stenhammars Förening"

Redaktör och ansvarig utgivare fru K. Stenhammar-Nordlander, Katarina V. Kyrkogatan 6, Stockholm.

Här följer den i krönikan nummer 3 utlovade berättelsen om Adolf Stenhammars barn i andra giftet:

År 1797 gifte Adolf Stenhammar bort sin dotter Hedvig (1773-1810) med prosten Arvid Vallbeck i Drothem, som var hela 25 år äldre än sin unga livsledsagerska, men fick överleva henne en hel del år. När Fredrika Stenhammar blivit änka, flyttade hon till Söderköping för att vara nära dottern och mågen. I det Vallbeckska hemmet hade Fredrikas tre unga söner en någorlunda fast hållpunkt, så länge den älskliga Hedvig Vallbeck levde. Saknad blev hon, då hon lämnat detta jordiska.

En sondotter till prosten Vallbeck vistades långa tider vid Lilla Greby hos Jacqueline Stenhammar, född Jern. Flickan skulle haft en dålig styvmor som vårdslösat henne. Hon blev sedermera gift med en lektor Hallgren i Halmstad - och mor till författaren, skämttecknaren Vallbeck Hallgren med signaturen "Valdeck". Detta har Eyvor Lönnberg berättat.

Av Adolf Stenhammars söner i andra giftet var Carl den äldste. (1782-1827). Intresserad och kunnig på det naturvetenskapliga området valde han läkaryrket och blev med tiden professor vid karolinska institutet. Som ung framträdde han som vitterhetsidkare i "Polyfem" och i "Svensk Litteraturtidning". Han var synnerligen framstående botanist, men offentliggjorde aldrig sina botaniska rön i tryck, vilket skulle ha berott dels på tråget arbete, dels på böjelse för bekvämlighet - enligt vad som står i "Östgötars minne" av Odén. År 1814 gifte han sig med Pauline Elliot, som var änka och förut hette Josephson. Hon skapade ett rart hem, där släkten trivdes; hon var allmänt omtyckt. Carls äktenskap var barnlöst. Men en av hans bror Christians döttrar hette Pauline efter hans hustru.

Christian den näst yngste av Adolfs barn i andra giftet fick ett långt liv i jämförelse med hans tre helsyskon. Om honom vet jag litet mer än om de andra. Men först ville jag berätta det lilla jag erfarit om den yngste - Jacob Axel - eller Axel, som han ofta kallats, han som ryktes bort av en olyckshändelse blott 38 år gammal. (1788-1826).

I min ägo finns en märkduk, broderad av Fredrika de Brenner år 1735. Jag har flera märkdukar från Kernellssläktens sida, men av yngre datum, underbart väl utförda. Men den från 1735, den Brennerska, tar priset. Den är ett konstverk på färgvalets område. Hon som utfört den måste ha haft rik konstnärsbegåvning att ge i arv. Och en brorslott av sådant arv blev helt säkert yngste sonens. Det var hela fem år mellan honom och brodern Christian. Fadern gick bort när han var tio år, modern några år senare. Han ambulerade säkerligen - liksom Carl och Christian - mellan de olika släkthemmen. För honom var det kanske lättare än för Christian att finna sig i detta. Han blev omtyckt överallt, hade medfödd charm, synnerligen gott huvud och hjärta. Det har sagts om honom att han skulle haft det styvaste huvudet av alla Adolf Stenhammars söner. Att halvbrodern Matthias som säkert hade honom om hand emellanåt, höll honom mycket kär, förstår man kanske av att hans egen lille son blev kallad Axel liksom brodern.

Som student i Uppsala blev han invald i Auroraförbundet och tävlade med Atterbom som vitterhetsidkare. - J.A. Stenhammar och W.F. Palm-

blad, sedermera professor, startade "Eleganttidning" år 1810. Stenhammar var då en 22 års studentyngling. Jag har därur sökt reda på följande dikter av deras hand:

Prs

Fosterbygden.

Hvar rinner källan mera mild och klar,
Hvar andas bättre luft än i den glada bygden,
som i sitt sköt min dunkla vagga bar:
Der förstlingen af lifvets dar
bortlektes lyckligt i den hulda skygden
af fäders vård? - Här himlen mera blå
än en saffir, på heligt afstånd blänker;
skön synes Solen opp i östern gå,
och schön i meridianen stå,
och schön i vesterns dalar hon sig sänker.

--:-

(Ur nr 22, onsdag 19/9 1810)

Vid en Familje-fest.

Hvad är det som njutes och fattas af sinnet?
Jo, nöjet och minnet;
Det flydda och kommande famna hvarann.
Det kommande döljes så långt bort i tiden;
då den är förliden,
man mins dock och njuter så mycket man kan.
Hell eder, I makar, I ädla och sälla
som veten att fälla
förnyade skördar vid brudfacklans glans!
Den speglar sig än uti bälarnas vågor,
i ljuskronans lågor,
i gästernas blickar, i ungdomens dans.

--:-

(Ur nummer 32, lördag 10/11 1810)

Sonnett.

Af underbara syner ljuft förvånad,
som själen med en sällsam glans förvillad,
min ande flyger, att sin längtan stilla,
till obekanta land med helig trånad,
Der kärleken i lifvets blomstermånad
med menlös glädje vill sin tid förspilla,
och Tron det helga svärmeriet gilla,
som renar, styr begären i sin brånad.
Med bäfvan jag till lyran tar och spelar
ett troget echo af mitt hjertas toner,
som mildt i ömma längtningar förrinna,
Om blott Constanza mina känslor delar,
jag skall förakta hela världens throner,
blott henne sjunga, blott för henne brinna.

--:-

(Ur onsdagsnumret den 14/11 1810)

Den deltagande smärtan.

Turturdufvor i Iraks lund, I kuttrande Dufvor!
Hvem begråten I? Hvem ropar ert trånande ack?
Äfven våra ögon och bröst, de gråta och blöda.
Våra älsklingar och alla ju Gud oss betog.
Dufvor, klagen med oss, vi vilja med Er ock klaga;
Ljuft i sorgen att bli tröst för en lidande vän.

-:-

Axel S:r var också medarbetare i Uppsala tidning. Det akademiska sällskapslivet roade honom i hög grad.

I "Östgötars minne" av Odén säges att Axel varit akademisk boktryckare. Senare hade han ett pappersbruk i Gärdserum, men övergav affärsverksamheten och blev präst. Han hade då sen 1814 varit gift med Sophia Elisabeth Viridén (1792-1878). Var kanske Sonnetten till "Constanza" en hyllning till henne? Hennes farmors mor hette Margareta Stenhammar, gift Thollander. Axel och hon var bryllingar. De fick fyra barn. - Deras son Per-Axel blev också präst och är släktåldermannens farfar.

Den näst yngste av Adolf Stenhammars söner i andra giftet, sedermera riksdagsprosten, naturvetenskapsmannen Christian Stenhammar, hade förutom prima läshuvud - strålande energi och arbetsglädje ända in i ålderdomen. Han blev hela 82 år gammal och var sällan sjuk. "Den gubben dör aldrig, för han lever som en torpare", lär hans husläkare ha sagt. Christian ägde ett s.k. hästminne och han hade avlagt examina i flera discipliner med de högsta betyg. Jag bryr mig inte om att meddela hans meritlista. Den kan läsas i åtskilliga uppslagsböcker. - Att han var kommendör av Nordstjärneorden smått förargade gubben. Han var inte intresserad av titlar och utmärkelser.

Naturvetenskaperna var hans älsklingsområde för studier. Där valde han de svåraste avdelningarna: Lavar. Vid 75 års ålder skaffade han sig mikroskop, vilket nyss kommit i bruk då, och fortsatte studera, men efter de nya metoderna. Herrarna i Vetenskapsakademien önskade gubben en levnad lång som Methusalems, så nyttig var han i deras ögon.

Att uppmuntra andra till studier i naturens härliga bok var Christian Stenhammars glädje. Många fattiga pojkar ha fått medel till botaniska utflykter av gubben Christian. Ändå hade han aldrig gott om pengar, men alltid sorgfritt.

Hans andra hustru, Anne Charlotte Kernell, tillhörde en gammal kultursläkt och var mycket musikalisk. Hennes mor hette Burén. Systemen Sofie blev gift med Adolf Lindblad, som komponerat våra kanske vackraste romanser.

Båda Christians hustrur skördades av lungsoten. De desinficerade inte efter lungsjuka på den tiden. Livet medförde många sorger för Christian: Två älskade hustrurs, två lovande söners bortgång. Den ene, Häradsammars-Matts, var poet, den andre en ung lärd med namnet Vilhelm, blivande naturvetenskapsman och en innerligt god son och bror.

Fadern hade många strängar på sin lyra. Sådant hjälper att komma över det värsta så småningom. Men sorgen satt där den satt. Han bar alltid sorgband på sin doktorshatt.

Som predikant var han bra, och han predikade medryckande. Det har min mor berättat. Christian var en helgjuten och sund människa, fast ibland något knarrig och barsk. Humor fanns och hjärta fanns.

När han skulle dö, frågade husläkaren om han var rädd och fick svaret: "Jag är inte rädd. Tro inte att jag är rädd. Jag har min tro

för mig, att när jag faller, så faller jag i den eviga barmhärtighetens händer".

Enligt Christian Stenhammars förordnande fördelades hans stora, vetenskapliga samlingar mellan Vetenskapsakademien och Linköpings läroverk. Det senare fick också hans utländska, fanerogama växter ävensom snäckor, koraller, pertifikater och mineralier. Det egentliga herbariet inlöstes av Vetenskapsakademien. För lösepenningen ordnade arvingarna en stipendiefond, som senare har förstärkts. Den avser att uppmuntra skolpojkar vid Linköpings läroverk att studera ute i naturen.

Så får Christian Stenhammar än i dag bidra med en slant till unga, medellösa studerandes naturvetenskapliga utflykter.

-:-

Den 25-te juli var det släktmöte på Stjärnvik. En oförglömmelig dag för oss, som då fingo gästa Elisabeth och Arne Stenhammar! - När jag nu efteråt tänker på den dagen, minns jag den som den egentliga högsommardagen år 1948. Det ståtliga Stjärnvik med vackra flyglarna på andra sidan gårdsplanen, som sluttar mot sjön och trädgårdsområdena, var strålande skönt i högsommarsfärgingen. Man kände sig där långt undan all jordens oro. Alla där var visst vid solskenslynne: - små barn lekte på gårdsplanen. De tre hundvalparna tillkännagav sin belåtenhet med glada hopp och ivrigt viftande på de långa, ännu rätt svårmanövrerade svansarna.

Hallon, jordgubbar, krusbär fanns i överflöd. Lilla taxen åt krusbär, fast han var nästan nyfödd. Han var med Birgitta och oss andra i krusbärsbuskarna. Efter den delikata lunchen bilade värdinnan några av oss till Risinge ålderdomliga kyrka, som vi fick bese under hennes sakkunniga ledning. Vi var också i den nyare kyrkan och såg där gamla kyrkans underbart förnämliga altarskåp. Nyare kyrkans altartavla har målats av Hörberg.

Själva släktmötet ägde rum i det vackra och trivsamma biblioteket å Stjärnvik. Sedan åldermannen hälsat de fjorton föreningsmedlemmarna välkomna, överlät han åt Kerstin att hålla parentation över de fem medlemmarna av vår förening som avlidit sen vårt första släktmöte. Vi firade deras minne med fridsönskan, följt av en tyst minut.-

"Livet går vidare". - Taxvalpen kom tassande - just då lik ett snällt, mycket litet troll - med bud om våra stora ämnen till glädje. Det hade inte varit riktigt att glömma dem: Lilla Brita Stenhammars föräldrar var med och kunde glädja sig åt att släkten välkomnade henne. Christian Lisper och Anna Brigitta Krantz bringades också välkomsthälsning, som härmed framföres till de smås föräldrar.

Lika sympatiskt som vid första mötet ledde vår ålderman förhandlingarna. Styrelseledamöter och granskare omvaldes. Ett par av besluten som fattades bör särskilt nämnas: Årsavgifterna borde helst uttagas medelst giropostförskott under varje års första kvartal. - Nästa släktmöte önskades förlagt till Stockholm och skulle äga rum redan nästa år, första lördag eller söndag i oktober p alltså redan år 1949. Vore intressant få del av några släktmedlemmars uppfattning om lämplig tid och plats.

Festrummen på Stjärnvik är vackra och försköna av släktminnen, stammande från Elisabeths och Arnes förfäder. Man kom ovillkorligen att tänka på gångna tider, när vi samlades i salongen för att begå festmiddagen. "Det flydda och kommande famna varann".

Det var en gång en nygift nittonårig, mycket vacker prostinna och doktorinna, som vid sin ståtliga, gamle makes arm trädde in i salongen på Stjärnvik. De väckte övriga gästernas gillande uppmärksamhet. Hon var ju så fin och älsklig i den svarta brokadklänningen och klädsam, ljusröd turban. Han var en fint bildad gammal ädling med "usage du monde". De

hette Mathias Stenhammar och Jacqueline Jern.

Vi befann oss på historisk mark. - Ja. Visst le de våra vänligt mot oss från sin himmel och gilla våra försök att hålla släkten samman!

Det blev en veritabel festmiddag, som gamle brukspatron Raeder säkert skulle ha gillat. Blommor, ljus i kronorna, näktar och ambrosia! Allt var som i gamla, goda tiden, - frikostigt, värdigt, vänligt!

Efter middagen gladde vi oss åt gamla släktbrev. Vilhelm Stenhammars, - Elsa Stenhammars brev till deras fastrar, när de båda förstnämnda var barn, gladde både de stora och de mindre ibland oss. Från släktmedlemmar som förhindrats delta kom telegrafiska hälsningar; ett telegram var ända från Västindien.

En av dem, som av hälsoskäl ej hade tillfälle att delta i mötet på Stjärnvik, vilket hon gärna velat, var Helga Stenhammar. Jag har nyss tillfälligt uppehållit mig i Göteborg och då haft glädjen att få sitta och prata med Helga vid en kopp té i hennes vackra, minnesrika hem, som hon visade mig. Vi talade om släkten, den bortgångna, - den nu levande. Jag hade glädjen att få se porträtt av Helgas barn och barnbarn, dotter-sonens från studenttagningen, sonsonen litet väl stor för placeringen i sin vackra mors knä. Båda dessa barnbarn är långa och ha tydligen också andra likheter med Vilhelm Stenhammar.

Till sist visade Helga sina teckningar och målningar: Träffande porträttstudier, karikatyrer, drömmar återgivna i stil med Bauers sago-teckningar. Oändligt roligt att ha fått se! Det hela var för mig en högtidsstund.